

Erik Ädel berättar

Tidningen Allers hade i våras en artikel inne om Erik Ädel från Iste, rubricerad "Den tappra soldaten". Och nog kan man tala om tapperhet i ordets rätta bemärkelse när det gäller Erik. En svår sjukdom som han ådrog sig under militärtjänst har gjort honom beroende av andra sedan han var 19 år. Sitt goda humör har han dock behållit och genom åren bevarat och förkovrat sitt klara intellekt.

Det är en upplevelse att höra honom berätta om tider som varit. Om tider och förhållanden, som för de yngre ter sig överkliga och höljda i dimmornas dunkel. Det som Erik berättar har dock varit en bister verklighet för honom och många andra. I tidiga barnår blev han moderlös och fadern blev då det starka stödet för honom. Tidigt fick Erik lära sig arbeta. Knappt tioårig fick han tillsammans med fadern anställning på den nystartade stavfabriken i Iste. Det var de tre kraftkarlarna Olof Blomqvist och Olof Jonsson i Iste samt Jon Persson i Myra som hade inlett exploaterandet av Isteforsarna.

Man tillverkade silltunnstav som exporterades till Norge, samt snuskaggar. Arbetsstyrkan utgjordes av 7-8 personer, däribland ett par minderåriga. Eriks uppgift var att stapla och bunta den färdiga staven. Arbetsdagarna var långa på den tiden, 10---12 timmar. Lönen var två och femtio för vuxna och 75 öre för barn. Vissa tider var lönsamheten vid fabriken mindre god och då prutades lönerna ner. Erik gick i skolan varannan dag, men som han var ett ljushuvud redan då, blev det emellanåt några extra lediga dagar. Under de år stavfabriken var i drift utgjorde den en säker inkomstkälla för de anställda. Det var rediga män som stod i ledningen, och att den till slut måste läggas ned berodde på konkurrens från bättre belägna fabriker. Man planerade ett tag att bygga en kaj i Isteviken för utskippning av staven till Simeå. Bygget påbörjades också, men det raserades snart av Orsjöns vågor och man måste till slut ge upp. I stället lagrades staven och kördes över sjön vintertid.

Det var hårda tider för de grå stugornas folk i början av seklet. Erik talar vackra ord om sin far och sin styvmoder. De slet och knogade för att mätta de många munnarna, men många gånger blev bördan dem övermäktig och de små fick ibland gå till sängs med tomma magar. Nutidens välmående barn kan inte tänka sig in i detta, men det har ändå existerat fattigdom i vårt land.

Erik hade en bror, som dog 14-årig i hjärnhinneinflammation. Det var mycket

Erik Ädel, Iste.

den kalla och dragiga bostadens fel. Det var också Erik som tog initiativet till att bygga en ny och bättre gård. Genom eget arbete och hjälpsamma bybor kunde fam. Ädel snart flytta in i en fin stuga på Iste-sjöns norra strand. Där bor Erik fortfarande tillsammans med styvbror Reinold och hushållerskan Stina Schön. Stina och Erik är barndomskamrater, båda med soldatblod i ådrorna. Stinas fader var soldat på Mohed och indelningsbeviset bevaras omsorgsfullt av dottern.

Stugan skyddas för nordanvinden av det branta Sjuoberget och i söder breder Istesjön ut sin nu höstblanka yta. I somras provade stockholmarna sin fiskelycka utefter de lummiga stränderna. Nu har redan de första höststormarna gått fram över sjön, och länge dröjer det väl inte förrän isen lägger sig i vikarna. Ännu en tid kan dock Erik Ädel krypa ut på sin gårdsplan och glädjas åt den vackra sommarutsikten. Han har under sin livslånga sjukdom upptäckt att livet, trots allt, också har sina ljusa sidor. Till dem hör radio och tidningar, att kunna följa med vad som händer härhemma och ute i stora världen. Många års självstudier av press och böcker har gjort honom till något av en allvetare. Idealist som han är har han ej kunnat undgå att intressera sig för politiken, och hans debattkonst är det inget fel på.

Långt bort ligger tiden, då den lille tio-åringen vid fars sida knogade den backiga och steniga vägen till sågklingornas skärande gnäll. På andra sidan än låg by-sågen, där istebönderna sågade sitt husbehovsvirke. Den lär ha byggts någon gång under 1800-talets första hälft och var i flitig användning ända till för ett tjugotal år sedan. Otaliga äro de stockar som förädlats i dessa ramar. Kapaciteten var nog inte så stor men sågen gick i stället dygnet runt. Man kan föreställa sig vilket brokigt liv som rädde efter Iste-ån vid sekelskiftet. Vattenhjulens snurrade

i stavfabriken och sågen samt ett otal kornlador och skäckar. Till detta kom så flottningen, som numera klaras av på ett par dagar, men som då räckte halva sommaren.

De industriella traditionerna vidmakthålls nu av Olle Blomqvist och sonen Gunnar, som driver en cirkelsåg. Vattnet har dock som drivmedel ersatts av den mera tjockflytande oljan. Och det har nog sin fördel åtminstone sådana år som 1959, när ån är nästan torrlagd. I våras var det dock så mycket vatten att ruinerna av den gamla by-sågen hotades att spolade ned i Orsjön. Men de grova bjälkarna stod i alla fall pall för vattenmassorna. Den sextio år gamla stavfabriken står också kvar, även om inga snuskaggar tillverkas där längre. Den har senare också tjänstgjort som kraftstation och levererade då kraft åt de flesta gårdarna i Iste. Förståndare och montör var Olle Blomqvist. Abonnenterna ökade dock i samma takt som vattnet minskade och till slut var det ingen annan råd än att överlåta allting åt Arbrå kraftverk.

Isteforsarna har som vi ser utnyttjats flitigt som kraftkälla. Nu är det i alla fall slut på den glansfulla epoken. Vattnet strömmar genom murkna dammar och nedrasade vattenhjul. Men så är ju tidens gång. Det som gammalt och fornt varit haver får lämna plats för nya seder och bruk. Och det är nog kanske inget ont i det.

H. S.

Simsalabim forts. fr. sid. 9

Vadstena klosterkyrka. Det är kallt i de oeldade sovcellerna och än kallare är det i klostergången och kallast är det i den stora kyrkan. Sömntunga börjar systrarna sin vandring i gången mot kyrkan. De dra sina hucklen allt djupare till skydd och det är svårt att se deras ansikten. Dock, en del ansikten äro gamla och tärda av fasta och böner och av abedissans stränghet, andra ansikten åter äro unga och vackra, men klosterluften har blekt rosorna på förut runda kinder. Kunde vi se deras ögon i den skumma gången skulle de berätta en del, ögon som stråla av inre frid, andra äro frågande, andra tala om längtan och kval. Smala, vita fingrar glida över radbandens kulor och huttrande av köld viska de sitt Ave Maria. Nu är nunnorna framme i kyrkan och sin egen läktare och nunnornas kör stämmer upp sitt: "Celstis erat curia, pulchris repleta floribus..." — Det är åter högsommarnatt över Vättern.

Så vill resenären säga ett varmt tack till Arbrå församling och dess kyrkoråd samt Nordsjö kapellstiftelse, och till sist ett tack till den, som först kom på tanken simsalabim kontra.

P. N.